

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 1999/1

Karar Sayısı : 1999/33

Karar Günü : 20.7.1999

R.G. Tarih-Sayı :04.11.2000-24220

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Vezirköprü Kadastro Mahkemesi

İTİRAZIN KONUSU : 18.6.1927 günlü, 1086 sayılı "Hukuk Usûlü Muhakemeleri Kanunu"nun 87. maddesinin son tûmcesinin, Anayasa'nın 2., 13., 36. ve 141. maddelerine aykırılığı savıyla iptali istemidir.

I- OLAY

Bir orman kadastro su tespitine ilişkin dâvâda İdare'nin "ıslah" istemini sınırlayan HUMK'nun 87. maddesinin son tûmcesinin Anayasa'ya aykırılığı savını ciddî bulan Mahkeme iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun itiraz konusu tûmceyi de içeren 87. maddesi şöyledir :

"Madde 87- Islah, bunu yapan tarafın teşmil edeceği noktadan itibaren usule mütaallik bilcümle muamelelerin yapılmamış addolunmasını müstelzimdir. Ancak hâkim huzurunda sebkeden ikrarlarla bir mahallin keşif ve muayenesi üzerine tesbit olunan halî mübeyyin her nevi zabıt varakalarının ve ehli hibre raporlarının münderecatı ve şahitlerin şahadetleri mahfuzdur. Şu kadar ki ıslahtan sonra cerayan edecek tahkikak neticesinde tebeyyün edecek hal, mezkûr reylerin nazara alınmasını icap etmezse bunlara da olmamış nazariyle bakılır. Müddei ıslah suretiyle müddeabihi tezyit edemez. "

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

İtiraz başvurusunda dayanılan Anayasa kuralları şunlardır :

1- "MADDE 2.- Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk Devletidir."

2- "MADDE 13.- Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca

Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.

Temel hak ve hürriyetlerle ilgili genel ve özel sınırlamalar demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamaz ve öngörüldükleri amaç dışında kullanılamaz.

Bu maddede yer alan genel sınırlama sebepleri temel hak ve hürriyetlerin tümü için geçerlidir."

3-"MADDE 36.- Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkına sahiptir.

Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamaz."

4- "MADDE 141.- Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlâkın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde karar verilebilir.

Küçüklerin yargılanması hakkında kanunla özel hükümler konulur.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir."

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince, Ahmet Necdet SEZER, Güven DİNÇER, Samia AKBULUT, Yalçın ACARGÜN, Mustafa BUMİN, Sacit ADALI, Ali HÜNER, Lütfi F. TUNCEL, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK ve Rüştü SÖNMEZ'in katılımlarıyla 12.1.1999 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliğiyle karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen Yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile öteki yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Anayasa'nın 141. Maddesi Yönünden İnceleme

Mahkeme, itiraz konusu kuralın dâvâcıyı ikinci bir dâvâ açmaya zorlayarak mahkemelerin iş yükünü gereksiz şekilde artırdığını, bu nedenle de Anayasa'nın 141. maddesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 141. maddesinin usûl ekonomisini düzenleyen son fıkrasında, "dâvâların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir" denilmektedir.

Taraflardan birinin yapmış olduğu bir usûl işleminin tamamen veya kısmen düzeltilmesi "ıslah" olarak tanımlanmaktadır. HUMK'nun 84. maddesine göre ıslah, tahkîkata tâbi olan dâvâlarda tahkikat bitinceye kadar ve tâbi olmayanlarla mahkemenin sonuna kadar yapılabilir.

İtiraz konusu kuralla müddeabihin ıslah suretiyle artırılmasına olanak tanınmaması dâvâların en az giderle ve olabildiğince hızlı biçimde sonuçlandırılmasına engel olacağından, Anayasa'nın 141. maddesine aykırıdır. Kuralın iptali gerekir.

B- Anayasa'nın 2., 13. ve 36. Maddeleri Yönünden İnceleme

Mahkeme, itiraz konusu kuralla dâvâcılarının ikinci kez dâvâ açmak zorunda bırakılmalarının Anayasa'nın 2., 13. ve 36. maddelerine aykırılık oluşturduğunu ileri sürmüştür.

Çağdaş demokratik rejimlerin temel ilkelerinden biri olan "hukuk devleti" Anayasa'nın 2. maddesinde "Cumhuriyetin nitelikleri" arasında sayılmıştır.

Kişilerin devlete güven duymaları, maddî ve manevî varlıklarını geliştirebilmeleri, temel hak ve özgürlüklerden yararlanabilmeleri ancak hukuk güvenliği ve üstünlüğünün sağlandığı bir hukuk devletinde gerçekleşebilir. Bu nedenle, hukuk devleti temel hak ve özgürlüklere saygı gösteren, onların korunup güçlenmelerine olanak sağlayan, adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açık olan devlettir. Hukuk devletinin sağlamakla yükümlü olduğu hukuk güvenliği, kişilerin, hukuk düzeninin koruması altındaki haklarını elde edilebilmeleri için her türlü önlemin alınmasını zorunlu kılar.

Dava açıldıktan sonra davacının müddeabihi "ıslah" yoluyla artırmasını önleyen itiraz konusu kural, bir hakkın elde edilmesini zorlaştırdığından, "hukuk devleti" ilkesine aykırıdır.

Ayrıca, Anayasa'nın "hak arama hürriyeti" başlıklı 36. maddesinde, herkesin gerekli araç ve yollardan yararlanarak yargı organları önünde davacı ya da davalı olarak sav ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Buna göre, hak arama özgürlüğünün en önemli iki ögesini oluşturan sav ve savunma haklarının kısıtlanması, bu hakların noksansız kullanımının ve âdil yargılanmanın engellenmesi Anayasa'nın 36. maddesine aykırılık oluşturur.

İtiraz konusu kural, dâvâcıyı ikinci kez dava açmaya zorlaması nedeniyle hak arama özgürlüğünü sınırlamaktadır.

Anayasa'nın 13. maddesinde, "Temel hak ve hürriyetler, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak, kanunla sınırlanabilir" denilmekte, ancak bu sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olamayacağı gibi öngörüldükleri amaç dışında da kullanılamayacağı belirtilmektedir.

Buna göre, bir sınırlamanın demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olduğundan söz edilebilmesi için hakkın özüne dokunmaması, makûl ve kabul edilebilir ölçüyü aşmaması gerekir. Başka bir anlatımla, temel hak ve hürriyetler sınırlandırılırken sınırlama ile öngörülen amaç arasında makûl ve adaletli bir denge kurulmalıdır.

İtiraz konusu kural, davacıların haklarını en kısa sürede ve en az giderle almalarını engelleyerek hak arama özgürlüğünü önemli ölçüde zorlaştırması nedeniyle demokratik toplum

Esas Sayısı : 1999/1
Karar Sayısı : 1999/33

düzeninin gerekleriyle bağdaşmadığından Anayasa'nın 13. maddesine uygun bir sınırlama olarak kabul edilemez.

Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 2., 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Samia AKBULUT, Lütfi F. TUNCEL, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK ile Rüştü SÖNMEZ bu görüşlere katılmamışlardır.

VI- SONUÇ

18.6.1927 günlü, 1086 sayılı "Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu"nun 87. maddesinin son tümcesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Samia AKBULUT, Lütfi F. TUNCEL, Fulya KANTARCIOĞLU, Mahir Can ILICAK ile Rüştü SÖNMEZ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, 20.7.1999 gününde karar verildi.

Başkan	Üye	Üye
Ahmet Necdet SEZER	Samia AKBULUT	Haşim KILIÇ
Üye	Üye	Üye
Yalçın ACARGÜN	Mustafa BUMİN	Sacit ADALI
Üye	Üye	Üye
Ali HÜNER	Lütfi F. TUNCEL	Fulya KANTARCIOĞLU
Üye		Üye
Mahir Can ILICAK		Rüştü SÖNMEZ

KARŞIOY YAZISI

Mahkeme, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 87. maddesinin "Müddei ıslah suretiyle müddeabihi tezyit edemez" biçimindeki son tümcesinin iptali için başvurmuştur.

İki taraftan her birinin usule ilişkin olarak yaptığı işlemleri tamamen veya kısmen ıslâh edebileceğini öngören 83. maddede taraflara ancak bir kez ıslâh hakkını kullanma olanağı tanınmıştır. 84., 85. ve 86. maddelerde de "ıslâh"ın koşulları ile ne zaman ve nasıl yapılacağı kurala bağlanmıştır. 87. maddede ise ıslâhın, bunu yapan tarafın belirleyeceği noktaya kadar usule ilişkin tüm işlemlerin yapılmamış sayılacağı sonucunu doğuracağı ancak maddede sayılan kimi işlemlerin ise bu kuralın dışında tutulduğu itiraz konusu son tümcede de davacının ıslâh yoluyla dava konusunu artıramayacağı belirtilmiştir.

İtiraz yoluna başvuran Mahkeme, davacıya istediği miktardan fazla olan hakkı için ıslâh olanağı verilmemesinin ikinci bir dava açılmasına neden olacağı bunun da iş yükünü artırarak gereksiz yere emek, zaman ve para harcanmasına yol açacağı gibi hak arama özgürlüğünü de daraltacağı, bu durumun ise Anayasa'nın 2., 13., 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

Anayasa'nın 141. maddesinin son fıkrasında "Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir" denilmektedir. Bu kural açılmış olan davaların sağlıklı bir biçimde ve kısa sürede sonuçlandırılması amacına yöneliktir. Tarafların dava açarken usul kuralları uyarınca gereken özeni göstermemelerinden kaynaklanan gereksiz harcama ve zaman kaybı bu kural içinde değerlendirilemez.

Usul kuralları, bir çok konuda sınırlayıcı, uyulmaması durumunda da hakkın kaybolmasına yol açan düzenlemeler içermektedir. Ancak kamu düzeninin sağlanması için gerekli olan bu düzenlemelerin, hak arama özgürlüğünü ve hukuk devleti ilkesini zedelediği düşünülemez.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural, Anayasa'ya aykırı olmadığından istemin reddi gerekeceği kanısıyla çoğunluk görüşüne katılmıyoruz.

Üye

Samia AKBULUT

Üye

Lütfi F. TUNCEL

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Üye

Mahir Can ILICAK

Üye

Rüştü SÖNMEZ